

Veiligheidshuizen en de aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicjongeren

Wegwijzer voor en door gemeenten

Inhoud

Inleiding

De 14-jarige Malik heeft een jaar geleden aan een HALT-afdoening deelgenomen, maar hij is nu opnieuw gearresteerd vanwege vernieling. Malik en zijn jongere broertje van 11 zijn meelopers van een overlastgevende groep Marokkaans-Nederlandse jongeren. Zijn school overweegt Malik vanwege zijn voortdurende agressieve gedrag van school te sturen. Het gezin is bekend bij de hulpverlening; de vader is een keer opgepakt voor huiselijk geweld. Moeder spreekt slecht Nederlands en komt de deur nauwelijks uit. Malik heeft ook nog een zusje van 8 en een broertje van 3 jaar. Het schoolbestuur wil het meisje laten testen omdat zij wellicht naar het speciaal onderwijs moet, maar krijgt geen contact met de ouders. Over het jongste broertje is bijna niets bekend. Moeder is slechts één keer naar het consultatiebureau geweest en het kind gaat niet naar een peuterspeelzaal. In het casuïstiek overleg van het Veiligheidshuis wordt Maliks geval besproken. De school, de buurtregisseur en de maatschappelijk werker maken zich ook ernstig zorgen over de andere kinderen. Het is de hulpverlening tot nu toe niet gelukt om daadwerkelijk iets te doen voor het gezin. Vader staat niet open voor hulp en moeder mag van hem niet met hulpverleners spreken. Hoe kan toch een oplossing gevonden worden?

Marokkaans-Nederlandse risicojongeren en de Veiligheidshuizen

Sinds 2009 bestaat er een landelijk dekkend systeem van veiligheidshuizen. Het Veiligheidshuis brengt de partijen vanuit zorg en straf bij elkaar. Er is een breed scala aan instellingen bij betrokken uit de jeugdzorgketen, de jeugdbescherming, de jeugdstrafrechtketen en partijen in de bemoeizorg. In deze wegwijzer gaat het over de aanpak van Marokkaans-Nederlandse jongeren binnen het Veiligheidshuis. Welke specifieke expertise is nodig binnen de Veiligheidshuizen? Hoe kan de verbinding tussen de persoonsgerichte aanpak en groepsgerichte aanpak gestalte krijgen? En hoe kun je de ouderbetrokkenheid bij rechtszittingen vergroten?

Verantwoording

Deze wegwijzer is geschreven door DSP-groep in opdracht van het ministerie van BZK. Het is een uitwerking van de themasessie 'Veiligheidshuizen' die op 16 november 2010 heeft plaatsgevonden. Daarnaast is de kennis en expertise van DSP-groep benut. De themasessie kwam voort uit het samenwerkingsverband van de Gemeentelijke aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicojongeren. Gemeenschappelijk doel is om een trendbreuk te realiseren in de oververtegenwoordiging van Marokkaans-Nederlandse jongeren in overlast, criminaliteit, schooluitval en werkloosheid. Deze wegwijzer kan u u

ondersteunen bij het in gesprek gaan met uw stakeholders ten behoeve van het verbeteren van de effectiviteit van de aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicojongeren binnen het Veiligheidshuis.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 geeft een overzicht van het doel en de functie van Veiligheidshuizen. Het tweede hoofdstuk gaat in op de specifieke rol van het Veiligheidshuis bij de aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicojongeren en geeft antwoord op de vraag welke expertise nodig is in het Veiligheidshuis en hoe deze het beste benut kan worden. Hoofdstuk 3 behandelt de vraag hoe de persoonsgerichte en groepsgerichte aanpak zich tot elkaar zich verhouden. Het laatste hoofdstuk gaat over de rol die ouders spelen bij rechtszittingen en hoe deze bevorderd kan worden.

1. Veiligheidshuizen: landelijk kader en aanbevelingen voor een integrale aanpak

Het is belangrijk om eerst goed voor ogen te krijgen waar we het over hebben. Wat is het Veiligheidshuis? Wat zijn de doelstellingen en groepen waar het zich op richt? In dit hoofdstuk beginnen we daarom met een aantal definities en bespreken we de rol van het Veiligheidshuis in de jeugdketen. Vervolgens geven we een aantal aanbevelingen voor gemeenten om tot een integrale aanpak van het Veiligheidshuis te komen.

1.1. Definitie en doelstellingen van het Veiligheidshuis

Een Veiligheidshuis is een lokaal of regionaal samenwerkingsverband dat zich richt op het terugdringen van overlast en criminaliteit. Instanties werken op één locatie samen aan opsporing, vervolging, berechting en hulpverlening. Het doel van een Veiligheidshuis is het bewerkstelligen van gedragsverandering, recidivevermindering en verbetering van de kwaliteit van leven van delinquenten. Dit gebeurt dadergericht, gebiedsgericht en probleemgericht.

Een Veiligheidshuis richt zich op de volgende dadergroepen:

- meerderjarige veelplegers
- jeugdige veelplegers
- daders van huiselijk geweld
- ex-gedetineerden (nazorg)
- overlastgevende personen

Nieuw regeerakkoord en landelijke ontwikkelingen

Het kabinet Rutte-Verhagen hecht belang aan de Veiligheidshuizen en wil deze verbeteren en verder ontwikkelen. In het regeerakkoord is met name een belangrijke rol weggelegd voor Veiligheidshuizen in het aanpakken van daders in hun eigen omgeving. **Leestip:** zie www.veiligheidshuizen.nl voor meer informatie over de actuele landelijke en lokale ontwikkelingen.

Het Veiligheidshuis in de jeugdketen
In de casus van Malik in de inleiding werden de verschillende belangen van de betrokken partners in de jeugdketen zichtbaar. Opsporing kan op gespannen voet komen te staan met zorg; vrijwillige hulp met dwang; en preventie met bemoeizorg. Het Veiligheidshuis geeft de mogelijkheid om op individueel én gezinsniveau bruggen te slaan tussen straf en zorg. Het is immers een breed samenwerkingsverband van partijen uit de jeugdzorgketen, de jeugdbescherming en de strafketen. Veiligheidshuizen zoeken naar integrale oplossingen voor problemen die de domeinen van de ketenpartners overstijgen. Informatie uit de zorg- en (jeugd)strafrechtketen wordt bij elkaar gebracht en afgestemd. Dit kan, wanneer relevant, leiden tot een integrale gezinsgericht aanpak. Het Veiligheidshuis

zorgt zo voor een zo compleet mogelijk aanbod op maat.

Samenwerking in het Veiligheidshuis is onder meer belangrijk om:

- Signalen vanuit verschillende vindplaatsen te verbinden en interventies tijdig af te stemmen (zorgcoördinatie).
- Ontwikkelings-, gezins- en opvoedproblemen niet onnodig te laten escaleren.
- Recidive van strafbare feiten te voorkomen.
- Zorg en ondersteuning in gezin en op school te organiseren na contact met justitie of terugkeer na verblijf in de gevangenis.
- Efficiënter te werken (geen herhalingen, gebruik van alle beschikbare informatie) met snellere hulp en meer slagkracht.
- Zorgmijders te traceren en 'shoppen' in de hulpverlening terug te dringen.
- Een gedeelde verantwoordelijkheid te realiseren bij complexe vraagstukken.

1.2. Aanbevelingen voor een integrale aanpak in het Veiligheidshuis

Er bestaat inmiddels een landelijk dekkend netwerk van 45 Veiligheidshuizen. De winst van de samenwerking is duidelijk: contacten leggen verloopt snel en een doeltreffend netwerk komt gemakkelijk van de grond. Maar het

realiseren van een echt gezamenlijke aanpak is lastiger. Hoewel de opbrengsten van een integrale aanpak duidelijk zijn, vraagt samenwerken en integraal werken ook veel van organisaties en mensen. Waar moet je als gemeente op letten bij een integrale aanpak in het Veiligheidshuis?

Zorg voor een goede coördinatie

Het Veiligheidshuis is een netwerkstructuur die verschillende bestuurlijke verantwoordelijkheden kent. De gemeente is verantwoordelijk voor de zorgketen en het OM voor de justitiële keten. De overall-regie over het Veiligheidshuis is niet formeel geregeld, maar ligt vaak bij de gemeente. Het is wezenlijk dat er een goede coördinatie plaatsvindt. Welke partij het meest geschikt is voor deze taak, hangt onder meer af van de expertise en financiën.

Leestip:

voor praktijkvoorbeelden van het ontstaan van samenwerking en coördinatie binnen het Veiligheidshuis in verschillende gemeenten, zie de brochure Samen effectief: de praktijk als inspiratie. (www.veiligheidshuizen.nl onder de tab 'publicaties')

Stem het Veiligheidshuis af op de lokale ontwikkelingen

Het te bereiken doel is leidend in de samenwerking. Dit betekent dat men zich binnen het Veiligheidshuis regelmatig moet afvragen voor welke doelgroepen er

wordt gewerkt. Ga daarbij uit van de lokale vraag en ontwikkelingen. Op basis daarvan kan het Veiligheidshuis relevante partners betrekken en de benodigde expertise zoeken. Werkprocessen en aanbod kunnen op grond van deze geformuleerde doelen en/of doelgroepen worden ingericht.

Jeugdketenpartners versterken elkaar

Het aanbod voor jeugdigen is in veel gemeenten nog volop in ontwikkeling. Dat geldt zowel voor de Veiligheidshuizen als voor bijvoorbeeld de Centra voor Jeugd en Gezin en de Zorgadviesteams. Het is belangrijk dat de verschillende organisaties binnen de jeugdketen hun eigen zaken intern goed op orde hebben. Pas dan zijn het stevige ankers die bij elkaar kunnen aanhaken.

Leestip:

De handreiking Jeugdketens sluitend verbinden biedt interessante en praktische tips voor de samenwerking tussen Zorg- en adviesteam (ZAT), Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en Veiligheidshuis. Zie www.veiligheidshuizen.nl onder publicaties.

Zorgvuldigheid en mogelijkheden van uitwisselen van gegevens

Het uitwisselen van persoonlijke gegevens ten behoeve van preventie, curatie en repressie stelt professionals voor dilemma's. Zorgvuldigheid is van groot belang, en met inachtneming van

bepaalde voorwaarden is informatie-uitwisseling goed mogelijk.

Leestip:

Meer informatie of advies over dit thema? Zie www.privacywegwijzer.nl of het 'Model privacyconvenant Veiligheidshuizen' op www.veiligheidshuizen.nl.

Een goed voorbeeld: het Veiligheidshuis in Tilburg heeft een protocol opgesteld voor de samenwerking met het voortgezet onderwijs: 'Informatieuitwisseling Veiligheidshuis - Voortgezet Onderwijs' (zie www.samenwerkingsverbandvomb.nl).

Zorg voor een korte lijn tussen beleid en uitvoering

Een aandachtspunt op gemeentelijk niveau is het spanningsveld tussen beleid en uitvoering. Beleidsmedewerkers hebben niet altijd direct zicht op wat er besproken wordt in het Veiligheidshuis en missen daardoor soms belangrijke kennis. Korte lijnen tussen beleid en uitvoering en een goede onderlinge informatie-uitwisseling zijn cruciaal. Probeer bijvoorbeeld als beleidsmedewerker aan te schuiven bij het casuïstiek overleg van het Veiligheidshuis, of blijf op de hoogte van de ontwikkelingen door regelmatig contact te onderhouden met de gemeentepartner die wel deelneemt aan dit overleg. Bij meerdere gemeenten binnen één regionaal werkend Veiligheidshuis kan hiervoor een

verdeelsleutel worden gemaakt. Hierdoor krijgen beleidsmakers meer zicht op de output en uitwerking van de aanpak en dit maakt een betere sturing mogelijk.

Leestip

Op dit moment verschijnen de eerste onderzoeksresultaten van de Veiligheidshuizen, bijvoorbeeld:

- *Nelissen, P. (2010), Vastpakken en niet meer loslaten. Een onderzoek naar de werkwijze en Effectiviteit van zes Limburgse Veiligheidshuizen. Nelissen Onderzoek & Advies: Maastricht.*
Zie o.a. www.rijksoverheid.nl/rapporten
- Delden, P van (2009), *Sterke netwerken*, Van Gennip: Amsterdam. ISBN 9789055154470.
- Bonthuis, M.J. en Holvast, J. (2010), *Blackbox-onderzoek Veiligheidshuizen*, uitgave van de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR), zie www.wrr.nl.

2. De rol van het Veiligheids- huis bij de aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicojongeren

In de komende hoofdstukken kijken we specifiek naar de rol van het Veiligheidshuis bij de aanpak van Marokkaans-Nederlandse risicojongeren. We gaan allereerst in op de benodigde expertise binnen het Veiligheidshuis en hoe je deze expertise vervolgens verkrijgt en benut. In hoofdstuk 3 bespreken we vervolgens de verbinding tussen de persoonsgerichte aanpak en de groepsgerichte aanpak. Het laatste hoofdstuk zal gaan over het belang en de mogelijkheden van de betrokkenheid van ouders bij rechtszittingen.

2.1 Marokkaans-Nederlandse risicojongeren in het Veiligheidshuis

Maatwerk staat centraal in het Veiligheidshuis. Wanneer binnen een gemeente de Marokkaans-Nederlandse jongeren zijn oververtegenwoordigd in de overlast- en/of recidivecijfers, is aandacht voor deze groep jongeren wenselijk. De komende paragrafen gaan in op de specifieke expertise die dan nodig is binnen het Veiligheidshuis en hoe je deze expertise verkrijgt en vervolgens kunt inzetten. Het doel is het versterken van de effectiviteit van de aanpak en om als beleidsmedewerker met meer kennis te kunnen overleggen met stakeholders.

2.2 Specifiek Marokkaans-Nederlandse aspecten

De belevingswereld en de sociaal-economische positie

Maatwerk is het aansluiten bij en inspelen op de belevingswereld en het functioneren van de Marokkaans-Nederlandse risicojeugd en het gezin waarin ze opgroeien. Om maatwerk te kunnen leveren, is dus kennis nodig van de belevingswereld van Marokkaans-Nederlandse risicojongeren.

Die belevingswereld komt niet alleen voort uit culturele achtergrond, maar ook uit bijvoorbeeld de sociaal-economische positie van het gezin. Zo bevindt een aanzienlijk deel van de jongeren zich in een sociaal-economische achterstandspositie. Op gezinsniveau kan dit onder meer samen gaan met de volgende risicofactoren: een laag opleidingsniveau, beperkte opvoedingsvaardigheden van ouders, schulden en een slechte woonsituatie.

Er zijn overigens veel gelijkenissen met autochtone jongeren die in dezelfde achterstandspositie verkeren.

De situatie in het gezin

Hoewel kennis van de culturele achtergrond een effectieve en hoog kwalitatieve aanpak bevordert, is het essentieel om per situatie de aanpak te bepalen. Tussen de Marokkaans-Nederlandse gezinnen bestaat grote diversiteit. Hebben de ouders bijvoorbeeld een opleiding gevolgd of

niet? Hoe wordt binnen het gezin omgegaan met straffen en belonen? Worden er binnen het gezin meerdere talen gesproken en welke taal wordt dan gevoerd? In hoeverre speelt de Marokkaans-Nederlandse achtergrond nog een rol, Is de jongere wellicht zo vernerlandst dat de Marokkaans-Nederlandse afkomst een minieme rol speelt? Per casus dienen deze aspecten mee gewogen te worden. Dit betekent dat je de situatie van de risicjongere binnen het gezin als uitgangspunt neemt en niet enkel de culturele achtergrond.

Culturele aspecten

Het meenemen van culturele aspecten kan, zoals gezegd, voor meer effectiviteit en kwaliteit in de aanpak zorgen. Hoewel niet uitputten, zijn hier enkele belangrijke aspecten opgenomen zodat beleidsmedewerkers en professionals beslagen ten ijs komen in gesprek met stakeholders. Voor verdere verdieping, zie de leestips en bronnenlijst achterin deze wegwijzer. De volgende aspecten willen we benoemen in relatie tot de aanpak van Marokkaans-Nederlandse jongeren binnen het Veiligheidshuis:

Schaamtecultuur en schuldbesef

Er is een belangrijk onderscheid tussen 'schaamteculturen' en 'schuldculturen'. In westerse individualistische culturen, zoals in Nederland, speelt schuldbesef

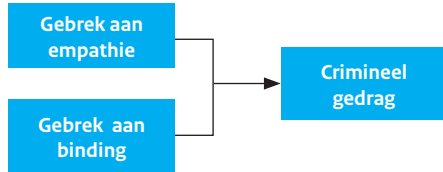
een veel grotere rol dan in de Marokkaanse collectivistische cultuur, waar juist schaamte een belangrijke rol speelt. Het gevolg bij Marokkaans-Nederlandse jongeren en hun gezinnen is de ontkenning van problematiek: 'Zolang ik niet toegeef, behoud ik mijn eer'. Dit verklaart waarom Marokkaans-Nederlandse gezinnen erg terughoudend zijn in het 'buitenhangen van de vuile was'.

Het ontwikkelen van schuldgevoel hangt samen met de manier waarop kinderen worden grootgebracht. Als kinderen worden gestraft zonder dat zij weten waaróm bepaald gedrag afkeurenswaardig is, ontstaat bij hen minder empathie en schuldbesef. De strenge opvoeding in veel traditionele Marokkaanse gezinnen bemoeilijkt het verinnerlijken van normen en waarden. Dit kan er aan bijdragen dat een Marokkaans-Nederlandse jongere geen excuus wil maken aan een slachtoffer (Brons, 2008). Bij criminele jongeren zien we vaak dat het inlevingsvermogen en schuldgevoel onvoldoende ontwikkeld zijn en normen niet geïnternaliseerd zijn. Jongeren identificeren zich soms niet (of in beperkte mate) met de bredere Nederlandse samenleving en voelen zich buitengesloten. Gebrek aan empathie en gebrek aan binding aan de heersende maatschappelijke normen en waarden zijn twee belangrijke factoren die

samenhangen met de kans op crimineel gedrag.

Het vergroten van sociale binding kan als buffer tegen crimineel gedrag werken (De Ruiter, 2007).

Thuiscultuur, schoolcultuur en straatcultuur

Onderzoek van Iliass el Hadioui sluit hierbij aan. In zijn analyse speelt het leven van jongeren zich voornamelijk af binnen drie domeinen: de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur. Een verbinding tussen deze domeinen is een beschermende factor tegen overlastgevend en crimineel gedrag. Maar deze is lang niet altijd aanwezig. De publicatie *Hoe de straat school binnendringt* (El Hadioui, 2008) beschrijft het opgroeien in wijken met een concentratie van sociaal-economische problemen, waarin deze omstandigheden, in combinatie met krappe behuizing, ertoe leiden dat veel jongeren noodgedwongen veel tijd op straat doorbrengen. De jongeren ontwikkelen zich daardoor onder invloed van de straatcultuur. Uit onderzoek bleek dat jongeren die zich inlieten met overlastgevend gedrag op straat, vaak te kampen kregen met een

psychologisch-emotionele breuk met kerninstituten als het gezin, de moskee en het onderwijs. Ze waren ontkoppeld van natuurlijke domeinen waar traditionele normen en waarden worden doorgegeven maar waren juist gevoeliger voor de invloeden van de straatcultuur. Tegelijkertijd bleek dat jongeren die gebonden zijn aan school, gezin, verenigingsleven, moskee en buurthuis nauwelijks overlastgevend en crimineel gedrag vertoonden. Sociale binding binnen deze domeinen, lijken daardoor dus een buffer te vormen tegen crimineel gedrag.

Leestip:

Zie de door het ministerie van BZK uitgebrachte wegwijzer Gezinsmanagement voor Marokkaans-Nederlandse gezinnen, www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl of www.dsp-groep.nl voor specifieke kenmerken en wijze van benaderen van Marokkaans-Nederlandse ouders.

Wat is straatcultuur?

Alle gedeelde ervaringen, kennis, betekenissen en symbolen die relevant zijn in het dagelijks doen en laten van straatjongens die samen hun vrije tijd doorbrengen in de openbare ruimte van hun buurt (De Jong, 2007)

Op straat ontwikkelen de jongeren hun gedeelde morele opvattingen vanuit individuele behoeften aan veiligheid, vertier en status die zij op straat met behulp van elkaar moeten bevredigen. Dit vormt het centrale belang van het samenzijn binnen verschillende typen groepen binnen het buurtnetwerk.

De betekenissen en morele opvattingen die de jongen collectief aan het belang van hun samenzijn toekennen, vormen de gedeelde straatwaarden.

Aan straatwaarden zijn gedragsverwachtingen gekoppeld, soms expliciet uitgesproken en soms blijkend uit positieve en negatieve reacties op elkaars gedrag en andere collectieve sancties (De Jong, 2007).

Kenmerken van de straatcultuur zijn:

- Er heerst een cultuur van hardheid en stoerheid als definitie van 'echte mannelijkheid'. Deze opvatting van mannelijkheid is gekoppeld aan de nadruk die in de straatcultuur wordt gelegd op het verkrijgen van 'respect' en de bescherming van 'de eer'.

gelegd op het verkrijgen van 'respect' en de bescherming van 'de eer'.

Respect betekent in dit geval de erkenning van de masculiene status. Amerikaanse rappers fungeren daarbij vaak als rolmodel. De straatwaarden waar hierboven werd gesproken zijn met name waarden als weerbaarheid, onkwetsbaarheid, waakzaamheid en succes uitstralen. – Stedelijke jongeren die tussen hun 12e en 18e jaar op straat opgroeien, brengen samen de straatcultuur voort om er vervolgens zelf weer door beïnvloed te raken.

- Grootstedelijkheid. Straatcultuur komt vaker voor in anoniemere, grotere stadswijken waar de sociale samenhang tussen bewoners zwakker is. Gecombineerd met relatief veel moderne armoede en werkloosheid is de kans groter dat een straatcultuur daar gedijt.
- Jongeren hoeven niet per se arm, werkloos en uitgesloten te zijn om deze levensstijl te omarmen. Ook jongeren uit de middenklasse kunnen zich aangetrokken voelen tot de materialistische en masculiene waarden van deze levensstijl.
- Straatcultuur heeft geen kleur. Het gaat niet alleen om Marokkaans-Nederlandse jongeren, maar om groepen van jongeren met diverse achtergronden.

2.3 Aanknopingspunten voor beleid

Breng de gezinssituatie rond de jongere in kaart
Breng in het casuoverleg van het Veiligheidshuis ook de situatie rondom een jongere en het gezin in kaart. Betrek de ouders van de jongere in kwestie en informeer hen over waar hun kind zich mee bezig houdt en biedt eventueel hulp (zie ook hoofdstuk 4 over ouderbetrokkenheid bij rechtszittingen). Familiebanden binnen de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap zijn sterk. Dit kan nuttig zijn om in de aanpak te benutten. In gesprekken met de jongere en familie werkt het bijvoorbeeld goed om ook de gevolgen voor de familie en welzijn van de familie over te brengen. Heb daarnaast ook oog voor de invloed van opvoedstijl binnen het gezin. Onderzoek van o.a. Yerden laat zien dat de opvoedstijl van veel Marokkaans-Nederlandse ouders de problemen van de jongeren kan versterken (2010). Kenmerken zijn een pedagogische eenzijdige opvoeding, autoritaire ouders, weinig persoonlijke aandacht, eenrichtingsverkeer in communicatie en weinig autonomie. Daarbovenop komt een beperkter aanwezig 'conventioneel kapitaal': vaardigheid in het Nederlands, het sociale netwerk en informatie en kennis van de mainstream cultuur (Pels, 2008). Gebrek aan ouderlijk toezicht is bovendien een risicofactor voor criminaliteit en valt vooral op in Marokkaanse

gezinnen (Brons et al, 2008). Tot slot zijn delinquentie en/of riskante gewoonten bij andere gezinsleden en het ontbreken van een passende reactie op delinquentie risicofactoren bij jeugdcriminaliteit (Ferweda, 1998). In de aanpak kunnen interventies op pedagogisch vlak dus ook mee worden genomen.

Leestips: de wegwijzer "Aanpak van Marokkaans-Nederlandse 12-minners" (zie: preventie) en/of de wegwijzer "Gezinsmanagement" op www.wegwijzerjeugdveiligheid.nl. Daarnaast bevat de databank Effectieve Interventies van het NJI (zie www.nji.nl) beschrijvingen van erkende ondersteunings-, preventie- en behandelprogramma's die bedoeld zijn om problemen bij het opgroeien en opvoeden van jeugdigen te voorkomen of te verhelpen. U kunt specifiek zoeken op leeftijden en geschiktheid voor migrantengroepen.

Breng de groep in beeld

De peer group heeft een grote invloed. Zeker ook bij Marokkaans-Nederlandse jongeren, waar de invloed van de straat vaak groter is dan bij autochtone leeftijdsgenoten. Voor de aanpak is het van belang om te weten of een jongere deel uitmaakt van een problematische jeugdgroep en welke rol hij daarin speelt (meeloper of leider). Het Veiligheidshuis kan trachten de groep uit elkaar te spelen,

bijvoorbeeld door de leiders fors aan te pakken en tegelijkertijd de meelopers te ondersteunen.

Zorg voor een tijdige screening van het gezin

De oorzaak van de problemen van Marokkaans-Nederlandse jongeren wordt lang niet altijd gezien. Zo kan een professional een licht verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek over het hoofd zien doordat de jongere een taalachterstand heeft of door het straatleven juist 'streetwise' overkomt. Psychopathologie komt dan vaak pas aan het licht in de niet-vrijwillige, zwaardere hulpverlening. Door bij een relatief licht vergriep meteen het hele gezin te screenen op achterliggende problemen, kan een passend, gezinsgericht hulpverleningsaanbod worden gedaan. Zo wordt het delict als een belangrijk signaal benut binnen het Veiligheidshuis en zonodig gekoppeld aan zorg.

2.4 Mogelijkheden voor extra aandacht in het Veiligheidshuis

De verschillen tussen de waarden en normen van thuis, op school en op straat veroorzaken spanningen. Dit zijn extra risicofactoren en juist daarom moeten professionals in de dagelijkse uitvoering maatwerk ontwikkelen dat zich richt op

de gezinnen en de jongeren. Dit vraagt om specifieke vaardigheden en kennis op uitvoerend niveau. Dit geldt voor alle betrokken professionals, van politie tot rechter en van hulpverlener tot taakstrafcoördinator. Het Veiligheidshuis kan hier als volgt in voorzien: *Zorg voor Marokkaans-Nederlandse expertise in het casuïstiek overleg*

Een apart casusoverleg in het Veiligheidshuis voor Marokkaans-Nederlandse jongeren is veelal niet haalbaar of gewenst. Specifieke expertise over deze risicogroep kan de effectiviteit van de aanpak echter in grote mate versterken. Deze kennis kan worden verkregen door professionalisering van de partners aan tafel op het gebied van de aanpak van Marokkaans-Nederlandse jeugd. In beginsel moeten alle partners natuurlijk met alle doelgroepen kunnen werken, maar deze specifieke kennis kan bevorderd worden door incidenteel of regelmatig bij het casuïstiek overleg een kennispartner uit te nodigen. De inbreng van expertise op deze wijze kan leiden tot:

- Een aanpak waarin de kennis van de leefwereld van de jongere effectief wordt ingezet om recidive te verminderen.
- In het geval van een zorgvraag: een goede toeleiding naar passend aanbod voor de jongere en het gezin.
- Het breed verspreiden van expertise onder de netwerkpartners zodat ook

hun kennis van Marokkaans-Nederlandse jongeren wordt vergroot ter versterking van de aanpak.

Benut de kennis 'vanuit de straat'

Het lokale veld heeft vaak goed zicht op de straatcultuur. Voor de aanpak in het Veiligheidshuis betekent dit dat het belangrijk is om ook die informatie vanuit de straat en de wijken goed te benutten. Dit kan bijvoorbeeld door straatcoaches, buurtwerk en jongerenwerk te benutten en in te zetten. Het is aan te bevelen om deze expertise en kennis ook in te brengen in de bijeenkomsten van het Veiligheidshuis.

Zet Marokkaans-Nederlandse professionals in

De inzet van Marokkaans-Nederlandse professionals maakt het gemakkelijker om de kennis van de belevingswereld en culturele achtergrond van de doelgroep te benutten. Ook biedt het een ingang bij de doelgroep, omdat deze persoon de gemeenschap kent en hier vertrouwen geniet. Een kanttekening hierbij is dat dit vertrouwen er ook voor kan zorgen dat gezinnen niet over hun problemen praten uit angst dat deze bekend worden in de gemeenschap. Of het kan gebeuren dat de hulpverleners het lastig vinden om de problemen bespreekbaar te maken omdat zij vanuit hun eigen achtergrond weten dat hier een taboe op ligt. Het gaat uiteindelijk om de professionaliteit om je

per individueel geval bewust te worden van alle factoren die een aanpak kunnen verbeteren, waaronder de culturele. Deze professionaliteit is niet gebonden aan etniciteit.

Stel eventueel een coördinator Marokkaans-Nederlandse risicjongeren/gezinnen in

Specifieke aandacht voor Marokkaans-Nederlandse risicjongeren en hun gezinscontext leidt soms tot de aanstelling van een coördinator Marokkaans-Nederlandse risicogezinnen door een gemeente. Deze brengt kennis van culturele achtergronden en risicofactoren in kaart en bevordert de agendering en deskundigheid van het thema Marokkaans-Nederlandse risicjongeren. Hoewel dit positieve resultaten laat zien, is de aanstelling van een coördinator niet noodzakelijk. Een mogelijk risico van de aanstelling van een apart verantwoordelijke voor een specifiek probleem of doelgroep, is dat de ontwikkeling en betrokkenheid van andere partners kan stagneren. De expertise en daadkracht blijven dan bij één persoon liggen, terwijl je deze expertise en betrokkenheid zich idealiter bij alle partners ontwikkelt.

3. De persoons-, gezins- en groepsgerichte aanpak binnen het Veiligheidshuis

In dit hoofdstuk zetten we de verschillende invalshoeken op een rij: **persoonsgerichte, gezinsgerichte en groepsgerichte aanpak binnen het Veiligheidshuis.**

De niet-vrijblijvende, persoonsgerichte aanpak van daders

Jongeren die met de politie in aanraking komen, krijgen binnen een Veiligheidshuis een sluitende, niet-vrijblijvende persoonsgerichte aanpak. Dit houdt in dat de jongere aan de hand van een individueel plan van aanpak een strafrechtelijke afdoening (een taakstraf, boete of gevangenisstraf) krijgt of een aanbod van hulpverlening en/of zorg. Dit plan van aanpak stellen de partners gezamenlijk op. Bij deze jeugdige verdachten wordt altijd gekeken of er sprake is van achterliggende problematiek bij de jongere, zoals sociale, financiële of leerproblemen. Daarbij wordt ook de gezinssituatie in kaart gebracht, om bijvoorbeeld te zien hoe het de andere kinderen vergaat. Bij het maken van het plan van aanpak voor een jongere wordt idealiter dus niet alleen gekeken naar het strafbare feit, maar ook breder naar de aanwezigheid van problematiek bij de jongere en het gezin. Het gaat niet om de daad maar om de dader.

Signalering binnen de gezinssituatie

Bij Marokkaans-Nederlandse jongeren blijkt dat vaak meerdere kinderen uit hetzelfde gezin met politie en justitie in

aanraking komen. Een effectieve aanpak heeft daarom oog voor de gezinssituatie. Gebrekkige opvoedingsvaardigheden van de ouders, een lage sociaal-economische status, een criminogene thuissituatie (veel politieregistraties en arrestaties op huisadres) en een slecht voorbeeld van een oudere broer zijn belangrijke risicofactoren voor de jongere kinderen in een gezin (zie voor meer informatie over risicofactoren de wegwijzer “Aanpak van Marokkaans-Nederlandse 12-minners” via www.wegwijzerjeugdveiligheid.nl). Daarnaast speelt mee dat de Marokkaans-Nederlandse jongeren relatief vaak met politie in aanraking komen. Bovendien komen ze pas in het zicht van de jeugdzorg en/of jeugdbescherming wanneer de problemen al uit de hand gelopen zijn (zie ook Cultuurgebonden screening en diagnose in paragraaf 3.1). Een vroege signalering van de problematiek binnen de gezinssituatie is dus van groot belang.

Aanpak van overlast gevende groepen

Naast de persoonsgerichte aanpak en de aandacht voor het gezin, is oog hebben voor groepsvorming van belang. Marokkaans-Nederlandse jongeren zijn vaak oververtegenwoordigd in (overlastgevende) groepen binnen de gemeente. Jongeren die groepsgewijs in het publieke domein voor problemen zorgen, worden door de politie met behulp van de shortlistmethodiek van Beke/Ferweda getypeerd als hinderlijk,

overlastgevend of crimineel. De regie op de aanpak van zowel de hinderlijke als overlastgevende jeugdgroepen ligt bij de gemeente. De regie op de aanpak van criminele groepen ligt bij het Openbaar Ministerie (al dan niet vanuit het Veiligheidshuis).

De verbinding tussen de persoonsgerichte/gezinsgerichte aanpak en de groepsgerichte aanpak

Een individu wordt pas besproken in het Veiligheidshuis wanneer er sprake is van een delict/misdrijf. Daarbij komt de groepsdynamiek niet altijd in beeld. Om tot een effectieve aanpak te komen, is het nodig om verschillende perspectieven op de daad en dader naast elkaar te leggen; vanuit de individuele dader, vanuit de overlast en criminaliteit en vanuit de rol in de groep. Een integrale aanpak waarbinnen de verbinding tussen de persoonsgerichte/gezinsgerichte aanpak en de groepsgerichte aanpak wordt gelegd is essentieel. Daarvoor is regelmatige afstemming tussen de verschillende partners binnen Veiligheidshuis een mogelijkheid, waardoor gemeente en Openbaar Ministerie op lokaal niveau elkaar kunnen treffen en de perspectieven op daad en dader naast elkaar kunnen leggen. Het Openbaar Ministerie kan de aanpak van overlastgevende groepen steunen door criminele sleutelfiguren aan te pakken. De gemeente kan bij de aanpak van criminele jeugdgroepen zorgdragen voor de aanpak van jongere broertjes en

andere flankerende persoons/gezins-, groepsgerichte en domeingerichte maatregelen. De aanpak van een jeugdgroep varieert, afhankelijk van het type groep, van preventief via repressief naar curatief.

Het volgen van verschillende sporen

De beste manier van aanpak is afhankelijk van het type groep. Bij hinderlijke groepen ligt de nadruk op de groeps-, situatie- of domeingerichte aanpak. Bij criminele groepen ligt de nadruk op de persoonsgerichte aanpak. Bij overlastgevende groepen is een mix van aanpakken noodzakelijk. Bij de groepsgerichte aanpak moet -los van het feit of er sprake is van hinderlijke, overlastgevende of criminele jeugdgroepen- in de plannen sprake zijn van verschillende sporen:

- Persoonsgerichte maatregelen zoals een combinatie tussen straf en zorg op maat.
- Groepsgerichte maatregelen, zoals sportactiviteiten om contact op te bouwen met de jongeren uit een groep. In zwaardere gevallen mogelijk overgaan tot samenscholingsverbod, zero-tolerance actie van politie en toezichthouders, inzet straatcoaches, danwel ouders uitnodigen om hen aan te spreken op verantwoordelijkheid.
- Domeingerichte maatregelen zoals het aanpassen van verlichting, het plaatsen of weghalen van bankjes en het plaatsen van camera's of mosquito's.

Tip: leider of meeloper?

Kijk bij de persoonsgerichte aanpak of een jongere al dan niet deel uit maakt van een problematische jeugdgroep. Is dit het geval, besteedt dan tijdens de interventie aandacht aan de positie van de jongere in de groep en aan (het weerstand bieden tegen) groepsdruk. Een meeloper heeft een andere begeleiding nodig dan de leider. De ervaring leert dat wanneer dit niet gebeurt, een jongere snel kan terugvallen. Een kleine schuld van een meeloper bij een van zijn 'vrienden' leidt vaak tot een nieuw, onder druk gepleegd delict.

Leestips:

- Op de website www.wegwijzerjeugdveiligheid.nl, onder de tab 'jeugdgroepen', kunt u meer lezen over de shortlistmethodiek.
- In de eerder vermelde brochure Samen effectief: de praktijk als inspiratie op de website www.veiligheidshuizen.nl (tab 'publicaties') staat handig toegelicht hoe men in Utrecht de kennis van de jeugdgroepen en de rol van de verschillende leden binnen deze groepen toepast in het aanpakken van het individu in het veiligheidshuis. Door naast het individuele delict ook de rol van een jongere binnen een groep toe te lichten in het proces verbaal, krijgt de rechter-commissaris een beter beeld van de verdachte. Dit kan zijn beslissing beïnvloeden (pag. 22).

Praktijkvoorbeeld: Diamantbuurt Amsterdam

Voorgeschiedenis

In de Diamantbuurt in Amsterdam-Zuid rommelde het al vanaf 2004. De media speelde hierbij een grote rol. De jeugd in dit deel van Amsterdam Zuid is voor een groot gedeelte van Marokkaans-Nederlandse afkomst. Er werden allerlei acties ingezet en alle jongeren werden individueel in kaart gebracht (woonsituatie, inkomsten, schoolgang, strafadviezen en zorgadviezen). Ook was de groep in kaart gebracht (meelopers, leiders, wie gaat met wie om). Verder werd de openbare ruimte aangepast door het plaatsen van fietshekjes om vluchtroutes af te snijden en werd gewerkt aan het vrijetijdsaanbod door een voetbalkooi te plaatsen. Toch bleef de aanwas komen en ook jongere broertjes leken geronseld te worden. Samengevat was er sprake van de volgende problemen:

Groep	Aanwas van jongere broertjes Structuur in de groep Criminaliteit neemt toe
Domein	Overlast jongere kinderen op straat Mosquito wordt gesloopt
Individu	Hulpverlening loopt vaak spaak Geen lik-op-stuk beleid

Aanleiding

In 2008 was er een golf aan delicten. Het stadsdeel zag dit als een aanleiding om de aanpak te intensiveren. Eind 2008 liet de politie weten genoeg informatie en bewijsmateriaal te hebben verzameld om zeventien jongens van de harde kern op te pakken. De voorbereiding vond plaats in nauwe samenwerking met gemeente en de gehele keten. Er werd gekozen voor een gezinsaanpak in plaats van een individuele aanpak, omdat de nieuwe generatie van broertjes er ook al aan zat te komen. Alle 35 gezinnen van de Diamantgroep zijn daarvoor in z'n geheel doorgelicht en informatie vanuit alle ketenpartners is samen gebracht.

De partners

De ketenunit jeugdcriminaliteit en veelplegers (lees: Veiligheidshuizen) en de partners vanuit het lokale veld en het Ouder en- Kind Centrum (lees: CJG) wisten elkaar goed te vinden en bundelden hun informatie. Partners binnen het Ouder en- Kind Centrum zijn GGD, JGZ, coördinator risicogezinnen en netwerkcoördinator vanuit stadsdeel. Partners van de ketenunit zijn OM, politie, BJAA, Raad voor de Kinderbescherming en de zorgcoördinator vanuit het stadsdeel. De ketenunit is onder andere gericht op een adequate mix van straf- en zorgaanbod (op maat).

Aanpak

De gemeente speelde in dit traject een essentiële rol: de wethouder heeft brieven aan alle zorginstellingen gestuurd met de vraag om informatie te delen. Niet alleen in de voorbereiding, maar ook ten tijde van de arrestatie was er sprake van strakke regie op de buurt en ouders:

- Ouders van opgepakte jongeren en andere probleemgezinnen werden ontboden bij de stadsdeelvoorzitter.
- Voorlichting van de hele buurt over waarom er politie in de straten was.
- Een middag met spel voor alle buurtkinderen, omdat een arrestatie redelijk heftig kan zijn voor de buurt.
- Vanaf die tijd is Amsterdam gezinsgericht gaan werken en is dat op alle jeugdgroepen toegepast.

Resultaten en knelpunten

De nauwe samenwerking tussen ketenpartners in stadsdeel Zuid bestaat nog steeds. Op straat is het relatief rustig en de jongeren zijn bij naam en toenaam bekend bij de ambulante jongerenwerkers. Zij kunnen dus heel snel reageren op signalen en door de korte lijntjes werkt dit goed. Daarnaast werpt het gezinsgericht werken, toegepast op alle jeugdgroepen, vruchten af. De zogenaamde 'Diamantgroep' bestaat nog wel. Bij een aantal arrestaties uit 2008 hebben hoger beroepszaken die zijn aangespannen en

de doorlooptijden bij de rechtbank geleid tot vertragingen en het niet effectief in kunnen zetten van straf- en/of zorgtrajecten. De procedure rondom hoger-beroepszaken is knelpunt nr. 1 in de aanpak van deze ‘zware jongens’.

4. De rol van Marokkaans- Nederlandse ouders op rechtszittingen

Ouders kunnen een belangrijke rol spelen wanneer een Marokkaans-Nederlandse risicjongere voor de rechter moet verschijnen. Het versterken van deze rol verdient daarom aandacht.

Lage aanwezigheid Marokkaans-Nederlandse ouders bij rechtzaken

Niet alle ouders van minderjarige verdachten verschijnen bij een OTP¹ of zitting bij de kinderrechter. Zo laten cijfers uit Utrecht zien dat daar in ongeveer driekwart van de zaken de ouders aanwezig zijn. Bij Marokkaanse jongeren is dit aantal nog aanzienlijk lager: in ongeveer de helft van de zaken zijn de ouders aanwezig. Aanwezigheid van ouders is echter belangrijk vanuit de veronderstelling dat het pedagogische effect van de OTP-zitting groter is als ouders aanwezig zijn (Hepping en Wijers, 2009).

Hoe versterk je de ouderlijke rol?

Gebrek aan ouderlijk toezicht is een risicofactor voor criminaliteit en valt vooral op in Marokkaanse gezinnen (zie ook hierboven). De aanwezigheid van

Marokkaans-Nederlandse ouders bij de rechtszitting biedt kansen om het ouderlijk toezicht en de pedagogische vaardigheden te versterken:

- Ouders hebben dan weet van de rechtszaak en de opgelegde voorwaarden. Daardoor kunnen ze met hun kind praten over zijn gedrag en daarmee een gedragsverandering op gang brengen.
- Ouders kunnen hun kind steunen tijdens deze gedragsverandering door het te controleren, maar ook door er te zijn op momenten dat het even moeilijk gaat.
- In de toekomst kunnen ouders het kind herinneren aan de gevolgen van maatschappelijk onacceptabel gedrag.
- Ouders kunnen inlichtingen verschaffen en er kan worden gevraagd naar hun mening over de mogelijk op te leggen sanctie. Voor bepaalde sancties is de betrokkenheid van ouders noodzakelijk.
- De rol van ouders kan positief bevestigd worden op de zitting.

Nieuwe wet- en regelgeving: ouders verplicht aanwezig op de rechtbank

Sinds 1 januari 2011 zijn de ouders van een minderjarige verplicht te verschijnen bij een terechtzitting. De achterliggende gedachte hierbij zijn de rechten en positie van het slachtoffer: ouders zijn bij

¹ Een OTP staat voor Oproep Ten Parkette. Dit houdt in dat het Openbaar Ministerie voor een minderjarige een voorstel doet om strafvervolgning te voorkomen. Indien de minderjarige hier op in gaat, hoeft deze niet voor de rechter te verschijnen.

minderjarige kinderen immers verantwoordelijk voor schadevergoedingen. Een gemeente of Veiligheidshuis kan de nieuwe wet aangrijpen als een extra impuls of ‘vliegwiél’ om zoveel mogelijk Marokkaans-Nederlandse ouders te betrekken bij de rechtszaak van hun kind.

Moeilijkheden bij het bereiken en motiveren van ouders

Het bereiken en motiveren van Marokkaans-Nederlandse ouders voor aanwezigheid rechtszittingen is niet zo eenvoudig als het lijkt. De standaardbrief die het OM aan ouders stuurt, is vaak niet voldoende om Marokkaans-Nederlandse ouders te motiveren bij de rechtszaak van hun kind aanwezig te zijn. In sommige gevallen komt de brief niet aan omdat de jongeren ze handig onderscheppen. Daarnaast stelt het OM de jongere centraal in de oproep en is er sprake van formeel taalgebruik. Daarmee roept de brief onbedoeld het gevoel op bij de ouders dat hun aanwezigheid niet van groot belang is. Ook is er soms gebrek aan kennis over het Nederlandse rechtssysteem en/of de Nederlandse taal. Verder kan schaamte voor het gedrag van hun kind een rol spelen. Tot slot gaat het regelmatig om sociaal- economisch zwakke gezinnen en jongeren met licht verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek.

Samenwerking in de keten is nodig om ouders te bereiken

Om de ouders goed te bereiken is samenwerking nodig met de volgende elementen:

- Een heldere voorlichting over de juridische procedure: de inhoud en gang van zaken tijdens de zitting. Indien nodig met behulp van een tolk, zodat de ouders goed kunnen begrijpen wat er gaat gebeuren en wat de rechten en plichten zijn van hun kind en henzelf.
- De aanpak is maatwerk en afgestemd op eventuele problemen van jongere, ouder en/of gezin. Dit betekent dat er indien nodig aandacht is voor onder meer LVB- of psychiatrische problematiek of voor de slechte sociaal-economische positie van het gezin. Waar nodig wordt zorg ingezet, bijvoorbeeld opvoedondersteuning.
- De aanpak is outreachend. Een brief is niet voldoende. Door naar de ouders toe te gaan, krijgt de professional beter zicht op problemen of culturele belemmeringen, en kan getoetst worden of de ouders alles begrepen hebben.
- Voldoende aandacht voor mogelijke culturele aspecten die ouders weerhouden om aanwezig te zijn bij de rechtszitting.

Aanpak voor Marokkaans-Nederlandse ouderbetrokkenheid is nog in ontwikkeling

De meeste gemeenten hebben nog geen specifieke aanpak om Marokkaans-Nederlandse ouderbetrokkenheid te versterken. Veiligheidshuizen zijn nog in ontwikkeling, en vaak moet daarbinnen de aansluiting met de zorg nog verder ontwikkeld worden. Kleine gemeenten hebben bovendien niet altijd voldoende aansluiting met regionaal werkende Veiligheidshuizen, waardoor het lastig is ouderbetrokkenheid onder de aandacht te krijgen. Toch is een gezamenlijke aanpak van de zorg- en de justitiële keten een succesfactor.

Mogelijke rollen en taken van de verschillende ketenpartners

Het Openbaar Ministerie

Het OM kan (meer) uitleg geven bij de formele brieven en daarbij alvast ingaan op het belang van aanwezigheid bij de rechtszitting en inspelen op culturele aspecten die een rol kunnen spelen.

De kinderrechter

Kinderrechters kunnen leren hoe zij aanwezig ouders bij rechtszittingen beter kunnen benaderen en activeren. Dit vooral ook in het belang van het kind. Ze kunnen onder andere de belangrijke rol en inbreng van de ouders benadrukken en omgaan met culturele aspecten.

De gemeente

De gemeente kan de regie op zich nemen door een verbindingsfunctionaris te benoemen die het belang van Marokkaans-Nederlandse ouderbetrokkenheid bij ketenpartners op de agenda zet. Deze verbindings-functionaris kan ook een start maken met het ontwikkelen en afstemmen van een aanpak. Ook kleine gemeenten kunnen zorgen voor een gemeentelijk vertegenwoordiger in het regionaal werkende Veiligheidshuis die aandacht voor deze problematiek en mogelijke aanpakken kan overbrengen en afstemmen.

Het Veiligheidshuis

Het Veiligheidshuis kan vanwege zijn netwerkfunctie een cruciale rol spelen in het bevorderen van ouderbetrokkenheid. Zo kan het Veiligheidshuis bijvoorbeeld de ouders van jongeren die zijn besproken in het casuoverleg indien wenselijk aanmelden voor oudervoorlichting. Daarnaast kunnen zij het belang van Marokkaans-Nederlandse ouderbetrokkenheid bij het OM en kinderrechters onder de aandacht brengen en aangeven welke rol zij kunnen spelen bij ouderbetrokkenheid bij rechtszittingen. Verder kan vanuit het Veiligheidshuis gewerkt worden met gebiedsvertegenwoordigers. Zij kunnen de verbinding leggen met kleine gemeenten binnen het gebied.

Partners in de zorgketen

Partners in de zorgketen kunnen vanwege hun laagdrempelige, preventieve karakter in de wijk ouders voorlichten over zittingen en ze motiveren om aanwezig te zijn. In geval van onderliggende problematiek kunnen zij ook zorgen voor (toeleiding naar) een hulpverleningsaanbod.

Tip: Voorlichtingsfilm 'Kwestie van Betrokkenheid'

Aan de hand van een case over twee jongens die baldadig gedrag vertonen, geeft deze film informatie over de verantwoordelijkheid van ouders, hulp bij opvoeding en over de gang van zaken bij politie en justitie. De film is gemaakt voor ouders van jongens en meisjes die wel eens problemen hebben of geven of die in aanraking (dreigen te) komen met politie en justitie. Professionals kunnen deze film inzetten tijdens individuele ontmoetingen met ouders of bij groepsbijeenkomsten van Marokkaanse zelforganisaties. De film is zowel in het Nederlands, het Arabisch en het Berbers te volgen.

De film is te bestellen via Cathelijn Dieleman,
e.dieleman@om.nl / c.dieleman@utrecht.nl
of via 030-2234815

Bronnenlijst

Brons, D., Hilhorst, N., Willemsen, F. (2008), *Kennisfundament t.b.v. de aanpak van Marokkaanse criminele jongeren*. WODC, Den Haag.

Delden, P. J. (2009), *Sterke netwerken. Ketensamenwerking in de publieke dienstverlening*. Van Amsterdam: Gennep B.V., Uitgeverij.

El Hadioui, I. (2008), *Hoe de straat de school binnendringt*. APS: Utrecht.

Ferweda, H. (1998), *Jeugdcriminaliteit: Ruwe Bolster, harde pit*. Risicofactoren op een rij. Artikel in: E. Rood-Pijpers (red.) - *Verharding van jongerencriminaliteit? Visies op achtergronden en aanpak*. Bundel artikelen opgesteld ter gelegenheid van het congres op 8 april 1998 in Rotterdam. Erasmus Forum, Erasmus Universiteit, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Sectie Strafrecht en Criminologie, pagina 25-41.

Hepping, K., Wijers, I. (2009), *Rapportage OTP-voorlichting voor Marokkaanse ouders in Utrecht*.

Hofstede, G., Hofstede, G.J. (2009), *Allemaal andersdenkenden: omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Contact.

Holvast, J., Bonthuis, M.J. (2010), *Blackbox onderzoek Veiligheidshuizen*, WWR.

De Jong, J.D.A. (2007), *Kapot moeilijk*, Amsterdam: Aksant.

Jeugdketensluitend verbinden (2010). Ministerie van Justitie, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Projectdirectie Veiligheid begint bij Voorkomen. In opdracht van de Ministeries van Jeugd & Gezin, Onderwijs en Justitie i.s.m. het Nederlands Jeugdinstituut en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

Lamboos, M., Verduijn, M. (2009), *Samen effectief. De praktijk als inspiratie*. Ministerie van Justitie, Den Haag.

Nelissen, P. (2010), *Vastpakken en niet meer loslaten. Een onderzoek naar de werkwijze en effectiviteit van zes Limburgse veiligheidshuizen*, Maastricht: Nelissen Onderzoek & Advies.

Pels, T. (2008); *Aandachtspunten voor preventie van marginalisering van jongens van Marokkaanse afkomst.*; In D. Brons, N. Hilhorst en F. Willemsen (Red) (2008), *Het Het kennisfundament ten behoeve van de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren*, Ministerie van Justitie / WODC, Den Haag.

Pels, T. (1998). *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland. De creatie van een nieuw bestaan.* Assen: van Gorcum

Paalman, C.H., Domburg, L., Doreleijers, Th. A.H. (2010). *Recidive van 12minners van Marokkaanse komaf: verslag van follow up onderzoek in Amsterdam.*

De Ruiter C. & van Oorsouw, K. (2007). *Researsynthese Gewetensvorming en binding.* Maastricht University: Department of Clinical Psychological Science.

De Ruiter C. & Hillege S. (2007) *Sociale binding, jeugdcriminaliteit en etniciteit: Een onderzoekssynthese.* Maastricht University: Department of Clinical Psychological Science.

Veiligheidshuizen. Achtergronden, doelstelling, borging en verdere ontwikkelingen (2010). Ministerie van Justitie, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Projectdirectie Veiligheid.

Yerden, I. (2010) *Schaamte en strategisch handelen, opvoeding in Marokkaanse en Turkse gezinnen*, Amsterdam: Van Genneep

Eerder uitgebrachte wegwijzers voor en door gemeenten zijn te vinden via www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl en www.rijksoverheid.nl

- Gezinsmanagers in Marokkaans-Nederlandse gezinnen
- Antilliaans-Nederlandse jonge moeders in beeld
- Aanpak van Marokkaans-Nederlandse 12-minners

